

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 62.

Tisdagen den 28 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter till

Svar å interpellation.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Schotte*, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr *K. J. Karlsson* till mig framställt spörsmål, hurvida jag ämnade vidtaga snara åtgärder dels för att med anledning av den rådande livsmedelsbristen och den industriella arbetslösheten åvägabringa en förkortning av arbetstiden, främst i fråga om statens egna arbetsföretag, men därjämte även inom den enskilda industrin, dels ock för att åvägabringa en lämplig utjämning mellan å ena sidan bristen på arbetskraft i jordbruket samt å andra sidan arbetslösheten inom industrin.

Då det gäller att från statens sida vidtaga åtgärder för åvägabringande av en förkortning av arbetstiden, föreligger naturligen en väsentlig skillnad mellan å ena sidan den enskilda industrin och å andra sidan statens egna arbetsföretag.

Vad den *enskilda industrin* beträffar, har, som interpellanten antytt, Kungl. Maj:t den 15 februari 1918 tillsatt en kommitté med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag till lagstiftning för reglerande av arbetstidens längd och förläggning, däri ingående frågorna om söndagsvila, arbetarsemester m. m., ävensom till de åtgärder i övrigt, som i sammanhang därmed ansåges böra ifrågasättas. Med hänsyn till den genomgripande betydelsen av de frågor, som äro föremål för kommitténs utredning och de olika intressen, som här göra sig gällande, torde det icke kunna ifrågasättas att för närvarande, utan frivillig medverkan från vederbörande industriidkares sida, företaga några allmänna reglerande åtgärder i föreslagen riktning beträffande den enskilda industrin, utan lär det vara påkallat att dessförinnan avvakta kommitténs utredning. Jag hyser förhopp-

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 62.

1

Svar å interpellation.
(Forts.)

ning om, att kommittén skall hinna fullgöra åtminstone någon del av sitt uppdrag så snart, att vissa förslag i ämnet kunna framläggas för nästa års riksdag.

Den av interpellanten framförda tanken att genom minskning av arbetstiden utdryga tillgängliga arbetstillfällena och sålunda motverka arbetslösheten innebär ej någon nyhet och har under kristiden vunnit vidsträckt tillämpning. Vid den undersökning rörande arbetsförhållandena omedelbart efter krigsutbrottet, som socialstyrelsen verkställde i augusti 1914, befanns det, att arbetsgivarna, för att undvika entlediganden, tillgripit förkortning av arbetstiden i sådan omfattning, »att $\frac{1}{3}$ av industrins arbetare hade mindre än normal arbetstid». Vidare må erinras, att i de anvisningar, som i september 1914 meddelades de lokala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna, i detta ämne gjordes uttalanden om, att vederbörande kommittéer, i syfte att utkomst skulle kunna beredas flera arbetare än som eljest vore möjligt, borde verka för sådana åtgärders vidtagande, att där detta låte sig göra, det tillgängliga arbetet — till exempel genom begränsning av arbetstiden för de enskilda arbetarna — fördelades på så många av dem som möjligt.

Under loppet av kristiden har sedermera denna utväg kommit till stor användning, för närvarande exempelvis inom textilindustrin, bryggeriindustrin samt på sina håll även vid mekaniska verkstäder. I åtskilliga fall hava sådana inskränkningar i arbetstiden drivits så långt, att inkomsten för de enskilda arbetarna sjunkit till hälften eller till och med därunder. Så var exempelvis förhållandet med vissa kvinnliga bryggeriarbeterskor i Stockholm, vilkas bekymmersamma läge för någon tid sedan i kammarren avhandlades i anledning av en till chefen för finansdepartementet av herr Vennerström riktad interpellation.

Någon särskild obenägenhet har sålunda hos arbetsgivarna icke försports mot att i särskilda fall genom förkortning av arbetstiden bereda sysselsättning åt sina arbetare så länge som möjligt. Tvärtom torde kunna med visst fog sägas, att denna ransonering av tillgängligt arbete i vissa fall gått längre än lämpligen bort ske, i det att arbetsransonen för arbetarna blivit för liten och löneinkomsten därför också för ringa till uppehållet. Det är emellertid dylika utdrygningsåtgärder, man har att tacka för, att icke arbetslöshet så starkt gjort sig märkbar inom en del av kristidssvårigheterna särskilt drabbade näringsgrenar. Begränsningarna hava i allmänhet vidtagits i samförstånd mellan arbetsgivare och arbetarpersonal, vilka mötts i strävandena att vid arbetsstället så länge som möjligt bevara och skydda arbetarstammen. Däremot lära varken arbetsgivare eller arbetare i allmänhet finna skäligt, att den *egna* personalens arbetstid och inkomst skall minskas för att bereda anställning och utkomst åt arbetare från *andra* håll. Att från regeringens sida söka öva påtryckning i sådan riktning lärer knappast böra ifrågakomma. Förutom det för en utomstående vanskliga i att bedöma, huruvida och i vad mån främmande arbetskraft kan lämpligen komma till användning vid arbetsställena av det ena eller andra slaget, på den ena eller andra

orten, så lära arbetsgivare och arbetare vara tämligen eniga om att avböja arbetslöshetens bekämpande medelst dylika tvångsmetoder.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det förtjänar jämväl uppmärksammas, att förkortning av arbetstiden nu under kristiden vanligast genomförts genom införande av någon eller några lediga dagar i veckan och endast sällan genom minskning med en eller annan timme av den dagliga arbetstiden. Den sålunda tillämpade anordningen har naturligen tett sig ur driftsynpunkt förmånligare för arbetsgivarna. Men även arbetarna torde åtminstone vid mera betydande begränsningar, hava bestämt föredragit att få en eller flera helt lediga dagar till egen disposition framför en förkortning i det dagliga arbetet.

Vad *statens egna arbetsföretag* angår, föreligger givetvis möjlighet att vidtaga åtgärder i den av interpellanten angivna riktningen utan avvaktan på kommitténs förslag. Därav skulle då i främsta rummet beröras arbetsstyrkan vid statens affärsdrivande verk. Det må emellertid framhållas, att de krav, som framställts från arbetarnas sida redan i viss mån tillgodosetts. Sålunda har från den 1 innevarande månad arbetstiden nedsatts till 52 timmar per vecka mot förut 54 och ännu något tidigare 57 timmar per vecka.

De skäl, interpellanten ansett nödvändiggöra en ytterligare förkortning av arbetstiden, äro livsmedelsbristen och den industriella arbetslösheten.

Beträffande livsmedelsfrågans läge har statsministern i sitt nyligen lämnade svar på en av herr Ström i första kammaren framställd interpellation lämnat en närmare redogörelse, till vilken jag här tillåter mig hänvisa.

Ett effektivare medel för livsmedelssvårigheternas lindrande än nedsättning av arbetstiden torde vara att i möjligaste mån underlätta livsmedelsanskaffningen för arbetarna. I detta syfte hava jämväl stora ansträngningar gjorts, och göras allt fortfarande. Sålunda hava till exempel de affärsdrivande verken, ofta med betydande pekuniära uppostringar, på flera platser inrättat marketerier, bidragit till centralköks inrättande och genom understödande av samköpslag bland personalen underlättat inköp av en del livsmedel till jämförelsevis billiga pris. Jämväl andra direkta åtgärder för livsmedelstillgångens tryggande vid statens arbeten hava vidtagits och vidtagas alltjämt.

I sitt förenämnda interpellationssvar berörde statsministern även den hotande arbetslösheten och de åtgärder, som i anledning därav böra vidtagas. Därvid framhölls, att ett överskott av ledig industriell arbetskraft vore att förvänta. Tecken, som tyda härpå, hava redan visat sig beträffande statens affärsdrivande verk. Sålunda har ökning förmärkts i antalet arbetssökande vid vattenfallsstyrelsens arbeten. Å andra sidan föreligger fortfarande svårigheter för statens järnvägar att erhålla erforderlig lämplig rekryteringspersonal.

Interpellanten synes vilja göra gällande, att genom en förkortning av arbetstiden ett ökat antal arbetare skulle kunna erhålla anställning. Att tillgripa denna utväg vid statens verk såsom en

Svar å interpellation.
(Forts.)

tillfällig, av kristiden betingad åtgärd för ökande av efterfrågan efter arbetare å den allmänna arbetsmarknaden i syfte att därigenom åstadkomma arbetslöshetens minskande, torde emellertid medföra åtskilliga olägenheter även för arbetarna själva. Om ett större antal man insättes samtidigt med att arbetstiden nedsättes, skulle dagsinkomsten för arbetarna minskas, såvida ej avsevärda höjningar skulle företagas av timlöner och ackord. Att åter just för närvarande vidtaga ytterligare inskränkningar i arbetstiden med åtföljande avsevärda höjningar av utgifterna för arbetslöner vid statens affärsdrivande verk, ställer sig synnerligen vanskligt med hänsyn till den allmänna ökningen av driftkostnader och det nedslående resultatet av i synnerhet järnvägarnas drift.

Med det jag nu anfört, vill jag ingalunda bestrida, att från andra, mera allmängiltiga synpunkter än de, interpellanten andragit, kravet på en förkortad arbetstid äger fog för sig. Det blir då icke fråga om en tillfällig kristidsåtgärd för arbetslöshetens minskande, utan om en mera varaktig reglering av arbetstiden. Jag är för min del villig att alltjämt liksom hittills söka medverka till att berättigade krav i förevarande avseende vinna beaktande, på det att staten må framstå såsom en i allo god arbetsgivare. Av de skäl, jag nyss nämnde, är det emellertid för närvarande nödvändigt att framgå med försiktighet då det gäller betydande öknningar i driftkostnaderna för de affärsdrivande verken.

Den andra av interpellanten berörda frågan nämligen jordbrukets förseende med arbetskraft, eventuellt genom överflyttning av arbetslösa från industrien, har länge varit föremål för intresse från regeringens och vederbörande myndigheters sida. Såväl i propositionen om anslag till arbetslöshetens bekämpande som i statsministerns svar å förenämnda interpellation i 1:a kammaren (av herr Ström) hava ganska ingående upplysningar lämnats rörande jordbrukets arbetskraftsfråga och de arbetslösa industriarbetarnas tagande i anspråk för jordbruksproduktionen. Socialstyrelsens och arbetslöshetskommissionens undersökningar hade sålunda givit vid handen, att tillgången på arbetskraft för jordbrukets behov denna vår torde komma att ställa sig bättre än vanligt. Industrien hade nämligen icke blott upphört att anställa nytt folk utan tvärtom börjat entlediga arbetare,, inom vissa yrkesgrenar till ganska stort antal, och bland de arbetslösa industriarbetarne förspordes mycket stor villighet att taga anställning å landsbygden. Dit lockade dem särskilt utsikterna att få lättad tillgång på livsfrönödenheter, såsom mjölk, smör, potatis. De billigare priserna å landsbygden samt stegringen i arbetslönerna därstädes hade vidare åstadkommit en utjämning av arbetsvillkoren inom industrien och jordbruket. Dessa olika omständigheter beräknades komma att öka tillgången å arbetskraft för lantbrukare.

Vad hittills är känt rörande förhållandenas utveckling tyder också på att myndigheterna rätt bedömt läget och utsikterna. Enligt vad jag erfarit från socialstyrelsen, lära arbetsförmedlingsanstalterna nästan enstämmigt betyga, att under nästlidna månad

inga svårigheter yppats att tillhandahålla jordbrukarna åtminstone den manliga arbetskraft de begärt. Från vissa anstalter rapporteras rent av ett överskott av arbetsökande till jordbruket förefinnes, och i sin arbetsmarknadsrapport för den 1 april till socialstyrelsen anmälde skånska lantmännens arbetsgivareförening överflöd på arbetskraft. Bland de arbetslösa industriarbetarna möter man en livlig önskan att få fast anställning på landet. Såsom exempel härå må anföras, att Stockholms läns arbetsförmedling varit i tillfälle att under april förmedla jordbruksplatser åt 53 industriarbetare, som tillbragt från 2 till 8 år i Stockholm och vilka nu gärna lämna lämnas staden, flertalet av dem med familjer.

Medverkande till den stora tillgången på arbetskraft är jämväl, att bränslekommissionen i enlighet med givna direktiver så väsentligt begränsat sina arbeten. Hela antalet arbetare hos kommissionen och dess entreprenörer utgjorde vid årets början omkring 57,000, men har succesivt minskats till ej fullt 9,000 i slutet av april samt mellan 5,000 och 6,000 under maj månad. En del av den sålunda efter hand entledigade personalen har vunnit anställning inom den starkt forcerade torvindustrien, men huvudparten har gått till lantbruket, vilket nog också de flesta tidigare tillhört.

Av allt att dömma synas sålunda interpellantens farhågor för arbetsbrist inom jordbruket dess bättre icke komma att besanna sig. Emellertid kunna givetvis olämpliga väderleksförhållanden under bärgningstiderna föranleda att, för den händelse skörden blir riklig, extra arbetskraft måste tillhandahållas i stor utsträckning. Denna och andra hithörande frågor äro för närvarande föremål för övertägande såväl inom arbetslöshetskommissionen och odlingskommittén, som från regeringens sida och hava redan föranlett vissa åtgärder, såsom rörande de värnpliktigas användning i jordbruket. Vad beträffar överflyttning genom statens direkta försorg av arbetslösa industriarbetare till landsbygden, så hava på arbetslöshetskommissionens förslag försök i denna riktning redan gjorts i det att textilarbeterskor och andra arbetslösa från industrien kolonivis förläggas huvudsakligen å allmänningar under skogssällskapets vård för att *dels* verkställa skogsodling, betesmarksrensning, insamling av hjälpfodermedel och medicinalväxter m. m. och *dels* biträda jordbrukare i trakten vid brådsakande skördearbeten. Därest dessa försök komma att visa sig lyckade — och hittills tyckes allt gestalta sig gynnsamt — så är det meningen att, om arbetslöshetens tilltagande gör så nödigt, vidtaga än mera omfattande anordningar i detta avseende.

Vidare yttrade

Herr Karlsson i Sandviken: Jag skall be att för det första få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för civildepartementet för det svar jag erhållit å interpellationen och ber sedan att med några få ord få göra en del anmärkningar till detsamma.

För det första ber jag att få anföra några siffror, som äro nog så belysande för det krav, som framförts om en inskränkning av

Near å interpellation
(Forts.)

arbetstiden. Siffran för ansökningar till 100 lediga platser för mars månad i år var för jordbruket 91 stycken och för övriga näringar 184 eller för samtliga näringar 158. Denna siffra för samma månad har inte överskridits något år alltsedan 1913. Ansökningar för april månad i år uppgå till 143 stycken och för samma månad 1915 till 125 stycken, alltså en ganska stark tendens till en alltmer omfattande arbetslöshet. Jag vill även tillägga, att till denna arbetslöshet kommer dessutom den svåra nu rådande livsmedelsbristen samt stegringen av levnadsomkostnaderna. Brist förefinnes enligt statistiken på mjölk, smör, potatis och fläsk, och på de produkter, som betecknas som tillräckliga, äro priserna sådana, att det är hart när omöjligt för en arbetare att tänka sig skaffa dessa produkter som ersättning för andra i handeln ej existerande varor. Av socialstyrelsens rapport framgår också, att ökningen på livsmedelsprisen belöper sig till omkring 103 procent. Detta gör, att varje arbetare lever ett liv, kan man säga, i umbäranden, nöd och elände. Hans kraft förminskas för var dag, som går, och han ser framför sig ingen ljusning till det bättre. Till allt detta kommer att för varje dag måste han föra en ständig kamp mot arbetsgivarna för att få sin lön höjd. Våra tidningar omtala dagligen strider, som föras på arbetsplatserna, men samtidigt meddela de också någonting annat, som är nog så betecknande. De tala om de oerhörda vinster, som denna industri skördar i dessa dagar, när nöd råder på alla andra håll. Jag skall inte nämna mer än en siffra härvidlag, och det är exportpriset på tackjärn, som 1915 var 124 kronor per ton och i år är uppe i 452 kronor per ton. På samma gång alltså nöd är rådande å ena hållet, är lyx och överflöd rådande å andra hållet. Att arbetarnas krafter, dels genom dessa strider för förhöjning av lönen, dels genom den rådande livsmedelsbristen, äro i avtagande, behöver man ej orda om för att bevisa, man kan fastslå det som ett faktum. Vad vi emellertid efter kriget framförallt behöva är, som framhållits icke bara från arbetarnas utan även från industrimännens sida, ja, från alla håll, ett konkurrenskraftigt folk gentemot utlandet. Men skall under denna kristid arbetskraften förminskas dag för dag, utan att någon åtgärd vidtages för att förhindra detta, då gå vi ovillkorligen en bedrövlig tid till mötes. Att döma av de vinster, som skördats, kunna ej ekonomiska svårigheter möta för en förkortning av arbetstiden. De invändningar, som häremot förut framförallt anförts, ha varit, att det fattats folk. Även detta argument är, kan man säga genom den arbetslöshet, som för närvarande råder, borteliminerat. Jämte kravet på en förhöjning av arbetslönen har alltså även framsprungit ett krav, och mycket berättigat krav, att under denna kristid arbetstiden måtte minskas. Men det har beklagligt nog mötts av ett kompakt motstånd från arbetsgivarnas sida, och arbetarna ha på grund av den nöd som varit rådande, sett sig föranledda att falla undan. Givet är dock, att oavsett att nöden allt mer och mer kommer att göra sig gällande, kommer ovillkorligen på grund av livsmedelsbristen detta krav att skärnas, och det kommer att framstå som en bestämd fordran från arbetarnas sida, att en omedelbar förkortning av

arbetstiden skall äga rum. Deras organisationer ha också, glädjande nog under kristiden vuxit i styrka, varigenom kraven bliva så mycket starkare. Tendenser ha också visat sig till att arbetarna bli alltmer obenägna att falla undan i sitt krav på en förkortning av arbetstiden, och man har att förvänta en kraftmätning på bred linje för denna frågas lösning. Huruvida detta skulle vara så lyckligt för vårt land under nuvarande förhållanden, det lämnar jag därhän. Det torde vara nödvändigt för statsmakterna, att, därest de ha sympatier för detta arbetarnas krav särskilt under dessa tider, vidtara mått och steg för en fredlig lösning av frågan. Man kan ju hänvisa till en utredning av saken, men därmed är icke nog. Kristiden verkar och har visat sig verka fortare på förhållandena än en utredning.

Om jag sedan hastigast skulle granska det svar, som jag erhållit, framgår därav, att det icke torde kunna från statens sida ifrågasättas några åtgärder för att tvinga den enskilda industrien till reglerande åtgärder för en förkortning av arbetstiden. Jag vill bara tillägga, att man på så många andra områden under denna tid företagit reglerande åtgärder i syfte att tjäna det allmänna gementot ett fåtal. Det gäller nu här, enligt min syn på saken, att tillvarataga det dyrbaraste, vi äga: folk, arbetskraft och konkurrensmöjligheter. Men då skulle inga ingrepp få ske på ett fåtals privilegier på grund av de olika intressen, som här göra sig gällande. Det framgår också av svaret, att inskränkning skett i så stor utsträckning, att arbetslönen sjunkit till hälften och därunder, samt att någon obenägenhet icke försports från arbetsgivarne mot en inskränkning av arbetstiden. Det fattades bara, att någon obenägenhet från arbetsgivarne skulle göra sig gällande, när de slippa att betala ut lönen för den tiden, men dessutom få ännu större vinst än som vore förhållandet, om driften skulle vara i full gång under normala förhållanden. Det visa alla vinstsiffror, som nu göra sin rond i »Ekonomisk översikt» uti »Affärsvärlden». Mera nödvändigt hade det varit från statsmakternas sida att ingripa i syfte att få en reglering till stånd. Man borde icke här tala om en minskning av lönerna. De äro i förhållande till de priser, som för närvarande råda på våra livsmedelsförnödenheter, sådana, att någon inskränkning i desamma icke kan ske. När det gäller denna stora arbetslösa skara, som otvivelaktigt kommer att snart nog finnas, gäller frågan, huruvida man kan skaffa dessa personer arbete i en eller annan form, så att de icke behöva gå arbetslösa. Vi veta, att staten är enligt ett nyss fattat beslut skyldig att säkerställa dessa arbetare, så att de skola slippa svälta ihjäl. Jag vill tillägga också, att bättre vore väl ändå, för att möjligtvis få en utjämning av det hela, att, istället för att staten skall utbetala dessa arbetslöshetsunderstöd, försöka reglera arbetet, så att ett flertal arbetare erhålla arbete genom en förkortning av arbetstiden. Dessa reglerande åtgärder kunde då försiggå lika snart och lika fort, som all reglering skett på vissa livsmedelsområden. När det sedan gäller statens affärsdrivande verk, framgår av svaret, att det under kristiden skulle medföra åtskilliga olägenheter — ja t. o. m. för arbetarne, därigenom att arbetslöner-

Svar å interpellation.
(Forts.)

na skulle minskas. Jag vill blott tillägga att, om staten anlägger den synpunkten på frågan, är det orimligt att fordra, att den enskilde arbetsgivaren skall anlägga några andra synpunkter. Både staten och den enskilde mötas på samma plattform: på grund av de ökade omkostnaderna se vi oss icke i stånd att vidtaga några åtgärder, huru beaktansvärda de än äro.

Jag vill nu övergå till att med några korta ord säga något om den permittering, som framdeles kommer att ske med anledning av arbetslösheten. Vi veta, att när permittering sker, går det så till hos en enskild arbetsgivare, att den arbetare, som gjort sig misshaglig, blir i första hand avskedad. Det kravet borde därför ställas på den enskilde arbetsgivaren, att han i den mån det är möjligt i första hand permitterar den arbetare, som förut tillhört jordbruket, så att han får återgå till den näring, som han förut varit hemma uti.

Jag gör denna hemställan till regeringen så mycket hellre, som jag har mig bekant, att ett av våra fackförbund i denna fråga inkommit till regeringen med en liknande hemställan, och jag vill uttala den förhoppningen, att, därest icke regeringen redan har vidtagit åtgärder i det syfte, som här avses, regeringen måtte fortast möjligt göra åtminstone en framställning till arbetsgivarna i sådan riktning.

Av svaret i övrigt framgår, att man kan förvänta, att en utredning rörande denna sak skall igångsättas, samt att det under kristiden med de onormala förhållanden, som nu råda icke är lämpligt att föregripa det resultat, vartill en dylik utredning kan leda. Men det kanske visar sig, att kristiden kan framskapa andra förhållanden även på nu ifrågavarande område. Jag beklagar därför, att det för närvarande från statsmakternas sida ej göres något mera åt denna sak, än att man pekar på denna utredning. Det kan väl ändå hända, att andra orsaker inträffa, som tvinga fram en lösning av frågan utan någon utredning, och om så skulle ske, hade det väl ändå varit bättre, om statsmakterna i tid ingripit för att förhindra, att det under dessa tider skall beträffande ett så berättigat krav som på en förkortning av arbetstiden behöva stå en kamp mellan arbetarna å ena sidan samt de enskilda och staten såsom arbetsgivare å andra sidan.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag ber lätt få instämman i de synpunkter, som här uttalats av herr Karlsson, men att därjämte även för egen del få tillägga några personliga synpunkter.

Det föreföll som om det av herr civilministern nu lämnade svaromålet icke präglades av den genombrottets sociala anda, som synes mig vara påkallad med hänsyn till den nya ministären. Det var icke någon stark anda av initiativkraft, utan något av häglöshet, som vilade över herr civilministerns svaromål. Jag erkänner med tacksamhet, att man visserligen i fråga om statens egna arbetare vidtagit åtgärder för att inom vissa verk minska arbetstiden till 52 timmar i veckan. Men jag vill allvarligt hemställa, om icke denna nya sociala ministär skulle kunna ordentligt överväga möj-

ligheterna till att taga steget fullt ut, d. v. s. gå ned till vad arbetarna härvidlag kräva, eller åtta timmars arbetsdag. Det har kommit meddelande från marinministeriet, att man där övervägt denna fråga, och det förefaller mig rimligt, att åtta timmars arbetsdag må tillämpas så långt som möjligt inom statens samtliga företag. Jag vill i detta fall hänvisa till ett meddelande, som nyligen kommit från Norge. Där har framlagts en kungl. proposition om genomförande av åtta timmars arbetsdag för statsbanornas verkstadsarbetare samt lokomotivputsare, så att man för dessa yrkesidkare skulle, vad staten vidkommer, gå ned till samma arbetstid som redan förut fastslagits i fråga om härens och marinens arbetare.

Det är särskilt en grupp av arbetare, som jag här vill föra på tal och det är järnvägsarbetarna. Jag vill här föra fram den frågan, därför att det, som bekant, inom detta yrke förra sommaren förekom en konflikt, som ju lät något litet tala om sig. Jag vill nu icke gå in på det sätt, varpå denna konflikt uppstod, utan vill här enbart hålla mig till själva den fråga, som det gällde, nämligen införandet av åtta timmars maximalarbetsdag. Herr civilministern hade då ett yttrande till en del tidningsmän angående den frågan, men han intog därvid till allmän bsvikenhet en bestämd position mot kravet på åtta timmars maximalarbetsdag för arbetarnas vidkommande. Jag vill gent emot den från min synpunkt ohållbara ståndpunkt, som herr civilministern intager, hävda den uppfattningen, att det föreligger inom detta yrke synnerligen stora skäl för att gå ned till 8-timmars maximalarbetsdag och alltså gå arbetarnas krav till mötes. För det första finnas inga nämnvärda rent tekniska svårigheter. För det andra finnes ingen utländsk konkurrens; det gäller ingen exportindustri, och därför kan det icke bli fråga om någon konkurrens alls; och man kan alltså ur den synpunkten nämligen lätt genomföra 8 timmars arbetsdag. För det tredje är livsmedelsknappheten ett starkt skäl. Det är tämligen väl bekant, att detta yrke, som bedrivs under hårda villkor, kräver större näring än övriga och att alltså en anledning föreligger att just nu gå med på en nedsättning till 8 timmar.

Jag vill här påtala ytterligare en sak, nämligen den frågan, om icke regeringen skulle kunna ta initiativ till att om möjligt genomföra 8-timmars normalarbetsdag icke blott inom statens egna företag, utan därjämte inom de företag, som på grund av entreprenad åtagit sig arbete åt staten. Man har ju i den amerikanska republiken genomfört den tanken. Man har där stiftat sådana lagar att alla företag, som ha entreprenader åt staten som sådan, måste arbeta med 8-timmars maximalarbetsdag. Jag ville hemställa om icke regeringen skulle kunna taga upp även den frågan, så att när ett företag utför arbete för statens räkning uppställes såsom villkor därför, att det skall vara 8-timmars maximalarbetsdag.

Jag har i någon mån föranletts att taga upp denna fråga, därför att jag en gång i vintras i april, kom att besöka Nynäshamn och då fick tillfälle att ta kannedom om en konflikt, som där timat. Denna konflikt ägde rum vid telegrafverkets byggnadsföretag, som

Svar å interpellation.
(Forts.)

var utlämnat på entreprenad åt en viss byggmästare. Man hade förut haft 9 timmars arbetsdag, men arbetarna ville ha 8. Då utfärdade entreprenören en ukas, att man skulle från och med den 16 april tillämpa 10 timmars arbetsdag i stället för såsom förut gällt 9 timmar. Det blev som sagt en konflikt på den punkten, och arbetarna fingo sitt avsked. Jag vet nu icke, hur denna speciella sak i fortsättningen förlöpte men det synes mig, som om det kräves, att regeringen har sin tanke fäst även på den frågan.

Då herr civilministern slutligen för sin del ansåg, att man ingenting kunde göra i fråga om den privata och enskilda industrien, så vill jag även där hemställa, om icke något, icke minst nu, skulle kunna göras åtminstone på ett område för att förkorta arbetstiden. Det gäller nämligen bagerinäringen, där för närvarande råder en ganska betydande konflikt, som ju hotar medborgarna med ganska stora vedermödor på grund av i vissa fall nedlagt arbete och rådande strejk. Denna konflikt gäller ju icke helt och hållet men dock till någon del arbetstiden. Man vill nämligen överallt erhålla 8-timmars arbetsdag. Jag vill nu hemställa till regeringen i detta fall, om den icke skulle kunna göra sin auktoritet gällande för att åtminstone i den punkten liksom även i övrigt undanröja tvistefrågan, så att konflikten snarast möjligt må kunna avvecklas. Såsom stöd för denna min hemställan skulle jag vilja citera det förslag, som nyligen blivit väckt i det norska stortinget. Norges sociala departement har nämligen föreslagit en arbetstid å 50 timmar per vecka. Men stortingets socialkommitté har för tillfället föreslagit en arbetstid av 48 timmar. D. v. s. socialkommittén i Norges storting föreslår att för tillfället må genomföras för stortingets vidkommande en extra lag om 48 timmars arbetstid per vecka eller alltså 8-timmars arbetstid; jag skulle vilja hemställa om icke exemplet därför skulle kunna egga regeringen även i Sverige att göra ett försök att söka åstadkomma det mesta möjliga i samma riktning även ifråga om den privata industrin.

§ 3.

Föredrogos var för sig de å kammarens bord vilande motionerna: och hänvisades därvid

till första särskilda utskottet motionerna:

nr 468, av herr *Engberg*;
nr 469, av herr *Gylfe*; och
nr 470, av herr *Berg* i Staby;

till statsutskottet motionerna:

nr 471, av herr *Sjöström m. fl.*; och
nr 472, av herr *Bärg* i Katrineholm *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 473, av herr *Akerlund*;

till lagutskottet motionen nr 474, av herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 475, av herr *Vennerström m. fl.*

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 163—171, bankoutskottets utlåtanden nr 65—67 och 69 samt lagutskottets memorial nr 61 och utlåtanden nr 62—64.

§ 5.

Jordbruksutskottets nu föredragna memorial, nr 78, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar lades till handlingarna.

§ 6.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet jordbruksutskottets utlåtanden nr 108—110 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 11 och 12.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Söderberg*, nr 476, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 432, angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar;

herr *Waldén*, nr 477, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 435, angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare;

herr *Andersson* i Gävle, nr 478, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 383, angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid telegrafverket m. m.; och

herr *Nilsson* i Landeryd, nr 479, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 443, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd åt bokförmedlingsanstalterna;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för tygverkmästaren I. A. Wennerholm att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen under punkt 47 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående

ende statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner jämte i ämnet väckta motioner, dels ock proposition angående undantag från gällande föreskrifter om statsunderstöd åt dylika kommuner;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av extra statsbidrag för år 1918 åt registrerade sjukkassor;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för statsbidrag under år 1918 till driftkostnaderna vid kustsanatorierna;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tull för en postföraren Jens Tangen från Norge tillhörig automobil;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållningar å vissa extra anslag för utförande av ändringsarbeten å undervattensbåtar;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan för vissa anläggningar vid Drottningholms, Ulriksdals, Haga och Strömsholms slott m. m.; och

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lastautomobiler för arméns räkning m. m.;

från riksdagens kansli:

nr 225, angående åvägabringande av större överskådlighet och ordning beträffande svensk författningssamling; samt

från statsutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel till uppförande av nybyggnad för patent- och registreringsverket;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lägenhetsägaren Gustaf Andersson Wettergren från Värmdö socken m. fl.;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor jämte en i ämnet väckt motion;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i ecklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av kaderövningar vid landstormen.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 257, till fullmäktige i riksbanken angående användande av riksbankens vinst för år 1917.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av väckt motion angående ändring av 11, 12 och 13 §§ i lagen om skyddskoppypmpning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande samt anslag till kapitalökning för samma fond;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av fastigheter mellan kronan, å ena sidan, och Gimo-Österbybruks aktiebolag, å den andra;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat under nionde huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av vissa förskott för expeditioner med fartyget Skagerack m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition dels under punkt 53 gjorda framställning angående statskonsulent för landsbygdens elektrifiering dels under punkt 117 framställda förslag beträffande understöd åt föreningen för jordbrukskredit.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hage</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 29 maj,
» <i>Öberg</i>	» 8 » » » 29 »
» <i>Hallén</i>	» 4 » » » 29 »
» <i>Andersson</i> i Nacka	» 6 » » » 30 » och
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» den 29 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.